

Kommunstyrelsen, ÖP

194 80 Upplands Väsby.

Samrådsyttrande över Ny översiktsplan för Upplands Väsby kommun – Väsby stad 2040

SPF Seniorerna Väsby avger följande samrådsyttrande.

Yttrandet har förberetts i föreningens studiegrupp "Kommungruppen".

Vi har i vårt yttrande främst uppehållit oss vid framtidsvisionens innehåll vad avser dels sociala värden: mötesplatser, boendeformer och vård- och omsorgsfrågor, dels trafik och kommunikationer – allt utifrån framför allt äldres perspektiv. Tyvärr måste vi konstatera att de frågor som särskilt berör äldre har fått ett ganska knappt utrymme i planförslaget i jämförelse med behandlingen av övriga åldersgrupper, barn, ungdomar och vuxna i yrkesverksam ålder.

Utmaningar och planeringsinriktningar

Planförslagets övergripande målsättning är att, med Vision Väsby stad 2040 som utgångspunkt och utifrån dagens situation och kommunens förutsättningar, visa hur Väsby "kan rustas för framtiden".

Till skillnad från den nu gällande översiktsplanen från 2005 omfattar planförslaget inte bara förändringar i den fysiska miljön, dvs. det som föreskrivs i Plan- och Bygglagen. En stor del av förslaget ägnas åt visioner och planering vad gäller verksamhet som mer direkt påverkar människors välbefinnande och möjlighet att ta aktiv del i samhället - sociala värden i vid bemärkelse. Givetvis är det svårare att planera inom dessa områden, men vi finner det ändå märkligt att översiktsplanen inte ger utrymme åt någon omvärldsanalys och känslighetsanalys. Ingenstans lämnas några förbehåll vad avser sådana inre och yttre förändringar som kan påverka kommunens egen planering, såsom samhällets och kommunens ekonomi med hänsyn tagen till den demografiska och tekniska utvecklingen, politiska kriser och miljöförändringar i omvärlden.

Vår uppfattning är att planförslaget ger en alltför glättad bild av den framtida utvecklingen i kommunen som en i stort sett rätlinjig framskrivning av nuvarande förhållanden och önskemål. Vi efterlyser därför ett inledande avsnitt med känslighetsanalys och varning för de negativa förändringar som kan uppstå på grund av inre eller yttre faktorer.

Försörjningskvoten, dvs. hela befolkningen dividerat med antalet personer i yrkesaktiv ålder, kommer troligen att öka än mer de närmaste årtiondena. SCB:s prognos från år 2015 visar att befolkningen i åldrarna 80-99 år kan komma att öka från en halv miljon till nära en miljon år 2040. Det kan därför bli svårt för kommunerna att med nuvarande teknik och arbetsmetoder upprätthålla en god kvalitet i äldreomsorgen, särskilt eftersom många andra verksamheter konkurrerar om samhällets resurser.

Inom föreningen har gjorts en fördjupad studie, baserad på kommunens senaste prognos och SCB:s statistik. Resultatet av denna får oss att anta att den kraftiga ökningen av äldre kommer att fortsätta minst planperioden ut. En utförligare befolkningsprognos som sträcker sig över hela planperioden bör därför utarbetas och presenteras av kommunen.

Att i hög grad förlita sig på att marknaden ska lösa boende- och vårdproblem för kommunen äldsta ser vi som problematiskt. En möjlighet är att Väsbyhems ägardirektiv kompletteras så att det tillåter och stimulerar till att utveckla och arbeta med mer attraktiva bostadsformer för äldre, enligt vad som beskrivs nedan.

En hög planberedskap och stor flexibilitet kommer därför att erfordras för att möta framtidens utmaningar.

Upplands Väsby 2040 – en framtidsbild

Sociala värden

Bostäder

Vi vill starkt stödja uppfattningen att det är viktigt med ett varierat bostadsutbud som möjliggör att man kan bo kvar i sin bostad eller inom närområdet, även då livssituationen förändras t.ex. på grund av ålder eller sjukdom. Kvarboendet måste dock baseras på den boendes egen önskan och inte på kommunens resurser för hemtjänst och annan hjälp. Det är särskilt viktigt att kvarboendet inte innebär problem med ensamhet, oro och tristess.

Därför måste mellanformer mellan "vanliga" bostäder och vård- och omsorgsboende utvecklas och byggas både i kommunens och privata byggföretags regi. Sådana mellanboendeformer ska uppfylla de krav som föreslås för s.k. trygghetsbostäder i Äldreboendedelegationens betänkande 2008 "Bo bra hela livet". Vi vet att många äldre i kommunen enträget efterfrågar ett sådant boende, där personal ingår, med gemensam matsal och rum för samvaro och givetvis anpassat för att minimera de problem med bl.a. rörelse, balans och närminne som ofta drabbar äldre. I dagsläget finns i vår kommun bara ett fåtal "trygghetsbostäder" som uppskattas av de boende men som dock saknar den viktiga tillgången till personal.

En alternativ form skulle kunna vara en kombination mellan trygghetsboende och behovsprövat boende för ensamma äldre med hemtjänstbehov, som saknar sociala kontakter och har stora problem med ensamhet men inte har demens. Boendet skulle också lämpligen kunna placeras i anknytning till ett vård- och omsorgsboende motsvarande Silver Lifes koncept.

De flesta pensionärer har lägre inkomst än förvärvsarbetande och många har inte heller kapital i form av eget hus. Därför är det problematiskt att ett trygghetsboende enligt Boverkets definition innebär ganska stora kostnader för de boende. Det blir då viktigt att undersöka alternativa former för byggnationen som skulle kunna ge lägre kostnader. Så t.ex. skulle ett boende med många lägenheter i samma hus eller huskomplex kunna ge ett bättre ekonomiskt underlag för de önskvärda faciliteterna utan att den mänskliga kvaliteten försämras.

Ytterligare alternativ, särskilt för yngre pensionärer, kan vara kollektivbostäder respektive den nya formen "byggemenskap" som just nu diskuteras i kommunen. Denna boendeform är dock behäftad med nackdelen att äldre som efterhand blivit mer skröpliga har svårt att senare få tillträde.

Vi vill därutöver framhålla vikten av att kommunen fortlöpande följer och sprider kunskap om den tekniska utvecklingen när det gäller anpassning av bostäder, så att de boendes självständighet i det dagliga livet ska kunna garanteras till lägsta kostnad.

Vård- och omsorgsfrågor

Det är förvånande att avsnittet *Service* i framtidsbilden inte alls behandlar äldre invånares villkor. Fokus ligger nästan helt på barn och ungdomar. Vi har därför lagt till ett eget avsnitt, *Vård- och omsorgsfrågor*, för att få möjlighet att lyfta fram frågorna kring äldreservice.

I översiktsplanens avsnitt om planeringsförutsättningar (sid 73) sägs följande om kommunens prognos för lokalförsörjning 2016-2025: "Prognosen ska ses med försiktighet, framför allt efter år 2021 då antalet äldre över 80 år ökar kraftigt samtidigt som **trenden** är att allt fler äldre bor kvar i ordinarie boende. /vår fetstilsmarkering/ Effekten av införandet av LOV i kommunen är oklar och kapaciteten av platser på vård- och omsorgsboende är därför svår att förutse."

Denna ökande trend tillsammans med faran för minskade resurser ser vi som ett stort riskmoment vad avser möjligheten att uppehålla en god kvalitet i äldreomsorgen.

Inom hemtjänst och vård- och omsorgsboenden diskuteras och införs successivt IT-baserade övervakningssystem, och inom en snar framtid också former av robotisering. Denna utveckling har inte alls behandlats i översiktsplanen. Vi anser det angeläget att kommunen tar ställning till hur man ska undvika oönskade konsekvenser av sådana kostnadsbesparingar. Risken för isolering, liksom för missbruk av tekniken, får inte öka. Det bör även på detta område vara möjligt att genom nytänkande och med beaktande av konsekvenserna för de människor som berörs göra vården och omsorgen mer effektiv utan att kvaliteten och den mänskliga kontakten försämras.

Mötesplatser och rekreation

Sveriges demokratiska traditioner byggdes upp kring och vilar i hög grad på ett starkt föreningsliv.

Kommunen bör fortlöpande underlätta för alla invånare oavsett ålder att vara delaktiga i samhällslivet. En positiv samhällsutveckling måste bygga på *allas* medverkan. Seniorer är här en stor resurs som bör tas tillvara – men för att människor ska kunna samlas behövs en väl genomtänkt utbyggnad av samvaro- och möteslokaler.

Det mångsidiga föreningsliv som finns i kommunen ökar medborgarnas sociala kompetens och förhindrar utanförskap. Men i dagsläget är det brist på lokaler för föreningarnas verksamhet, både administrativa utrymmen och lokaler för sammanträden, kursverksamhet och möten. Lokalerna i Messingen och Vilundaparken svarar endast mot mindre delar av detta behov.

Vi föreslår att kommunen utreder möjligheten att skapa ett "*allaktivitetshus*" för föreningarna. Ett sådant hus kan utgöra en god miljö och mötesplats för både ungdomar, vuxna och äldre. Huset bör innehålla administrationslokaler, grupprum för studiecirkel, hjälp med läsläsning och sammanträden, möteslokaler för större möten med nödvändig teknisk utrustning. Huset bör ligga centralt så att idrottslokalerna i Messingen och Vilundaparken är bekvämt nåbara, liksom näraliggande kaféer och restauranger som kan erbjuda catering. De gemensamma utrymmena i huset ska kunna användas både av föreningar och för privata fester. Ett alternativ till ovanstående kan vara ett "*föreningarnas hus*" med verksamhet i en befintlig byggnad, till att börja med beläget i Väsby centrum / Vårdhuset och eventuellt senare överflyttat till lämplig lokal i Stationsområdet då detta byggs ut.

Ovannämnda förslag kan också bli en del i det viktiga arbetet att underlätta och påskynda integrationsprocessen, med hög potential för stora framtida kostnadsbesparingar.

Tillgänglighet och trygghet

Barn och gamla är en grupp som kan komma att i högre grad drabbas av olyckor om cykelåkandet ökar i avsedd utsträckning. Snabbcykelbanor bör kompletteras med från dem helt separerade gångbanor.

Promenadstråk och naturstigar bör vara tillåtna enbart för cykling i lugn och säker takt. Träningscyklister ska kunna hänvisas till speciella banor.

Permobilier och liknande hjälpmedel är viktiga när det gäller gamla och funktionshindrades möjlighet att delta i samhällslivet. Lämpliga förvaringsutrymmen med laddningsmöjligheter måste skapas i bostaden eller i fastigheten där bostaden finns. God tillgänglighet till parkeringsplatser för handikappade bör finnas.

Utrymmen för soplämning och källsortering bör placeras så att de är lättillgängliga även för äldre och funktionshindrade.

Trafik och persontransporter

Särskilt inom detta område anser vi att översiktsplanen inte alls tar tillräcklig hänsyn till äldre människors förutsättningar för att få del av visionens förbättringar och kunna leva ett bra och självständigt liv. Om aktiviteterna som beskrivs i framtidsvisionen ska kunna förverkligas måste de vara tillgängliga för alla och det blir därmed nödvändigt att lösa transportbehoven för äldre.

I samarbete med pensionärsföreningarna bör kommunen därför komplettera översiktsplanen.

Vad avser persontransporter framhävs i översiktsplanen, utöver kollektivt resande, endast gående och cykling. För äldre är cykling inte det naturligaste sättet att färdas, speciellt vintertid med stor olycksrisk. Därför är många i denna grupp mer beroende av fyrhjuliga fordon, oavsett om de kallas bil, buss eller annat.

Kollektivtrafiken är idag landstingets uppgift men kommunen har stora möjligheter att påverka lokalt. Många äldre saknar körkort eller känner sig som olämpliga förare och är därför särskilt beroende av goda bussförbindelser, särskilt i vår kommun med stora avstånd till den enda pendeltågsstationen. Kommunen bör försöka att ytterligare påverka landstinget utifrån denna aspekt.

Närtrafiken ("vinkbussen") är ett för de äldre viktigt komplement till övrig kollektivtrafik och vi anser det angeläget att den behålls och utvecklas. Om ansvaret på sikt kan delas upp så att landstinget svarar för driftskostnader och kommunen svarar för linjedragningen skulle trafiken bli än mer flexibel och anpassad efter de lokala behoven.

På järnvägssträckan Stockholm-Uppsala behövs en station där man kan byta mellan pendeltåg och fjärr- respektive regionalståg. Alla norr/sydgående tåg passerar Upplands Väsby, vilket gör stationen till den naturliga knutpunkten för sådana byten norr om Stockholm C, på samma sätt som Flemingsberg fungerar idag för södra Stockholm. En station med bytesmöjligheter i Upplands Väsby skulle även avlasta både den nya pendeltågsstationen Stockholm City och Stockholms Central.

Beträffande *individuella transporter* konstaterar vi att man i översiktsplanen inte har tagit hänsyn till utvecklingen inom området självkörande, eldrivna bilar. Utvecklingen är av stort intresse för många äldre och funktionshindrade genom bl.a. billigare och enklare färdtjänst och större möjlighet att problemfritt ta sig till olika mötesplatser med ökat socialt umgänge som följd. Hemtjänsten skulle också kunna avlastas genom att brukaren får större möjlighet att själv göra sina inköp.

Utvecklingen av små och större självstyrande bilar anpassade för korta till medellånga sträckor kommer att gynna främst äldre genom tillgänglighet och närhet till bostaden. Bilarna är kostnadsmässigt effektiva eftersom användaren kan kalla på fordonet vid behov. Vid lokal körning är hastighetskraven måttliga, vilket bör innebära hög säkerhet.

På sikt kan denna utveckling också ha en positiv påverkan på stadsplanering och miljö. Behovet av parkeringsplatser vid stationen och i centrum minskar. Gatuparkeringen minskar eftersom fordonen efter att ha avlämnat sina passagerare cirkulerar runt mellan uppdragen. Fordon som inte behövs i trafik kan parkeras mycket tätt på mer avlägsna platser. Behovet av laddningsstationer minskar eftersom fordonet självt lämnar stationen efter laddningen. Systemet torde också vara miljömässigt fördelaktigare än dagens eftersom fordonen används på ett mer resurssnålt sätt.

Fordonen ska vara tillgängliga för i princip alla. De kan finansieras genom bildande av bilpooler där flera kan vara delägare i ett eller flera fordon. Den centrala skötseln och översynen samt avskrivning och viss vinst för finansiärer täcks genom transportavgifter. För del av infrastrukturen svarar kommunen och landstinget.

Systemet kan byggas ut successivt efter behov och ger då en stor flexibilitet, till skillnad mot kollektivtrafik. Reguljär linjetrafik utförs av självstyrande el-bussar företrädesvis under rusningstid då en hög transportkapacitet erfordras.

Hur utvecklingen av fordon i detalj kommer att se ut i framtiden är naturligtvis svårt att sia om. Utvecklingen går ändå mot mer miljömässigt acceptabla alternativ. Vi ser att individuella fordon har en stor fördel, varför ett flexibelt tänkesätt behövs vid planeringen.

På kortare sikt måste dock antalet *parkeringsplatser* vid Väsby station och Väsby centrum ökas eftersom inget talar för att kollektivtrafiken förbättras nämnvärt. Bilen kommer då fortsätta att vara det vanligaste kommunikationsmedlet även för äldre. Antalet platser på infartsparkering bör ökas på västra sidan om järnvägen, mellan spårområdet och Runby-bebyggelsen genom att man parallellt med järnvägen bygger tvåvånings parkeringshus som också i viss mån kan tjäna som bullerskydd.

Parkeringsgarage under Vilundaparkens sportområde bör byggas på liknande sätt som under Ullevi-arenorna i Göteborg. Om garagen byggs i två våningar under anläggningarna kommer den understa våningen att ligga på samma nivå som Väsby centrum, vilket kan medge en enkel förbindelse med rulltrottoarer mellan garagen och Väsby Centrum med Fyrklövern. Denna lösning bör vara möjlig om den tål en kort avskrivningstid eller på sikt kan användas för annat ändamål.

Digital kommunikation

Internetbaserade tjänster ersätter alltmer fysisk postgång och pappersbaserade media liksom mycket av myndigheternas kommunikation med medborgarna. Allmänhetens krav på digitala tjänster och på teknisk kapacitet i bredbandsnätet ökar också allt mer. Översiktsplanens vision är därför att alla i Upplands Väsby ska ha tillgång till väl fungerande digital uppkoppling.

Även i framtiden kommer troligen äldre människor ofta befinna sig några steg efter de yngre när det gäller att ta till sig och använda nyheter inom den digitala tekniken. Detta ställer särskilda krav på att kommunen beaktar de äldres behov också på detta område.

Upplands Väsby 2017-02-27

För SPF Seniorerna i Upplands Väsby

Ulf Grufman

För Kommungruppen

Sten Deutgen